

ÇALGI EĞİTİMİ BAĞLAMINDA TEKNİK UD EĞİTİMİNE BİR YAKLAŞIM

AN APPROACH TO THE TECHNICAL LUTE EDUCATION AS PART OF THE INSTRUMENT

Enver Mete Aslan

Haliç Üniversitesi,
Konservatuar Türk Müziği Bölümü
meteaslan@gmail.com

ÖZET

1974 yılında konservatuarın açılması ile Türk Müziği akademik ve metodik bir zemine oturmaya başlamış ve yapılan çalışmalar ve çalgı metodları bilimsel bir düzeye ulaşma yoluna girmeye başlamıştır. Çalgı eğitiminde kullanılan yöntem ve metodlar, icracının ileri seviyelere ulaşması açısından çok hassas ve dikkat gerektiren noktaları oluşturmaktadırlar. Ud eğitiminde sağ ve sol elin çalışmasında uygulanan yöntemler, bilinçli teknikler ile yapıldığı takdirde verimli olduğu gibi, tam tersine düzensiz ve bilinç dışı yapılan çalışmalar ise icrayı geriye götürmekle kalmayıp, kalıcı zararlar ortaya çıkartabilmektedir. Müzisyenlerde görülen bazı kas ve eklem rahatsızlıklarının da nedeni olarak gösterilen, düzensiz çalışma tekniklerinin, aynı zamanda, müzikal duyum ve müzik hafızasının gelişimine de engel oluğu görülmektedir. Kaynakların iyi incelenmesi, analiz edilmesi ve icraya dönüşmesi sürecinde, icracının, vücudun fiziksel yapısını göz önünde tutması, çalışılacak alıştırılmaları, etüdüleri ve eserleri tahlil etmesi ve icra aşamasında da metronomu doğru kullanarak çalışmaya başlaması bu çalışmanın konusunu teşkil etmektedir. Akademik düşüncenin ve metodların Türk Müziği üzerindeki varlığı, teknik ve geleneğin birleşmesi ile gerçekleşecektir. Kaynak tarama yöntemi kullanılan bu çalışmanın akademik ortamda tartışılması ile, müziğin gelişmesine katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: ud, icra, icracı, Türk müziği

ABSTRACT

After the opening of the conservatory in 1974, Turkish music gained an academic and methodic basis; the studies and the instrument methods started to go through a scientific level. The methods used in the instrument education are very sensitive and important points in terms of the advancement of the performer. The methods used in lute education to train the right and left hand are efficient when they are performed with the true techniques, otherwise, the wrong and unconscious studies can both deteriorate the performance and bring permanent damages. The irregular studying methods, which result in muscle and joint disorders of the musicians, also prevent the development of the musical sense and memory. The subject of this study is the fact that the performer should consider his physical structure during the research, analysis and performance of the sources, analyze the examples, studies and the works beforehand and start his studies using the metronome properly during the performance. The existence of the academic thoughts and methods in the Turkish Music will bring to life after the assembly of the techniques and tradition. The academic discussion of this study, based on the source survey method and prepared to train qualified performers is supposed to make a great contribution to the musical development.

Keywords: oud, perform, performer, Turkish music

GİRİŞ

Enstrüman çalışma ve geliştirme, müzikal beceri ve yeteneğin yanı sıra fiziksel yapı, el, kas ve kondüsyon gerektiren tüm uzuvların kullanımına bağlıdır. Bu çalışma ve eğitimin düzenli yapılması, eğitmenin ehil ve sanatında tecrübe sahibi olması ve en önemlisi kullanılan metodun sağlam kaynaklara dayanan denenmiş bir yol olması gerekmektedir. Çalgı eğitiminde, her farklı çalgı için geliştirilen çeşitli öğretim ve gelişim yolları bulunmaktadır. Bu gelişim yolları, icra edilmek istenen müziğin dönemine, üslubuna, hatta batılı ülkelerde, icra edilmesi hedeflenen besteciye göre bile değişiklik göstermesi muhtemeldir. Şöyle ki Klasik Batı Müziği'nde icracı, tüm müzik yaşantısını sadece bir besteci (J. S. Bach, L. V. Beethoven, W. A. Mozart...) yada bir dönem (Orta Çağ, Barok Dönem,...) ile meşgul olarak geçirebilmektedir. Dolayısıyla bu eğitimin de yapılacak olan bu müziğe göre şekillendiği görülmektedir.

Türk Müziğinde ise batıdaki bu branşlaşmanın aynen uygulanmadığı görülmektedir. Örneğin bir ud icracısı veya bir kanun icracısı, müzikal yaşantısı boyunca sadece bir bestecinin eserlerini yorumlamakla kalmayıp, literatürdeki tüm bestecileri, kendi üslubuyla icra yoluna gitmeye çalışmaktadır.

Türk Müziğinde, icranın iyi ve yüksek seviyelere ulaşması, “çırağın ustayı izlemesi yolunun” iyi bir şekilde gerçekleşmesinin yanında, fiziksel kondisyonun tam olması ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Bu durumda, Türk müziği çalgı icracılarının da, tüm çalgı icracıları gibi yorum ve üslub gibi çalışmaların yanında teknik, yani mekanik ve kas gücü ile yapılması gereken çalışmalara özel önem göstererek, vakit ayırmaları gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu eğitim Ud’da teknik çalışma başlığı altında iki ana yola ayrılarak yapılabilir.

- 1- Sağ El Mızrap Çalışmaları
- 2- Parmak Baskılı Çalışmalar (Sol el ve sağ el birlikte)

Sağ el mızrap çalışmaları

Sağ el çalışmalarına, ilk olarak sol eli kullanmadan yapılan çalışmalar ile başlanmalıdır. Bu çalışmalar da doğal olarak sadece açık tel dediğimiz, boş tel, yani sol el parmaklarından hiçbirini tele basmadan yapılması gereken çalışmalar olmalıdır. Öncelikle dikkat edilmesi gereken hususlardan en önemlisi, metronom denilen ve müziğin hızını belirleyen birimin düşük seviyelerde tutularak çalışmaya başlanmasıdır. Yani icra edilecek eser veya etüdün hızı, önce yavaş ve anlaşılabilir bir biçimde, daha sonra ise kademeli olarak hızlandırılmalıdır. Aksi takdirde omuz ve kolda bulunan kas ağrıları ve kasılmaların icracıya zorluk çıkarması muhtemeldir. Sağ el çalışmalarının dört ayrı bölümde incelenerek geliştirilmesi aşağıdaki maddeler ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Tek açık tel üzerinde sağ el çalışmaları

Bu çalışma, icracının ilk yapması gereken çalışmalardan biridir. İlk başta da bahsedildiği gibi önce yavaş hızda başlanması gerekmektedir. Öncelikli başarılması gereken konu ise temiz ve müzikal sesi elde etmektir. Çalışmanın devamında metronomun dikkatle takib edilmesi, enstrumandan müzikal sesin çıkarılması, müzik dışı seslerin çıkmaması (mızrapın gövdeye çarparak ses çıkarması gibi...) konular, ön planda düşünülmesi gereken hususlardır.

İki komşu açık telde sağ el çalışmaları

Bu çalışma, adından da anlaşıldığı gibi, sadece iki komşu tel arasında çalışılan alıştırmalarla sınırlıdır. Birinci tel ile ikinci tel veya beşinci tel ile altıncı tel arasındaki ilişki bu çalışmada geçerlidir. Telden tele geçiş alışkanlığının kazanılması önemli olduğu gibi bu geçiş esnasında göz takibine gerek kalmayıp, el yordamı ile gerekli telin bulunabilmesi “komşu tel” kelimesinin manasını ortaya koymaktadır.

İkiden fazla açık telde sağ el çalışmaları

Tellerin sayısı fazlaştıkça, ortaya çıkan avantajlı durum, icracıya kombinasyonları bol olan bir çalışma alanı sağlamaktadır. İcraçı beşi çift, biri tek olan toplam onbir telin her birine vurarak bu çalışmayı gerçekleştirmelidir. Çalışma esnasında tellerin komşuluk derecesi önemli değildir. Birbirine uzak yani komşu olmayan teller ile de çalışılmalıdır. Tellerin yerlerini ilk başlarda bakarak bulmaya çalışan icracı bir süre sonra el yordamı ile daha rahatça bulabilecektir. Alıştırmaların kademeli olarak hızlandırılması ise zihin ve el birlikteliğine katkı sağlayarak, icradaki kalitenin farklı noktalara gelmesine sebep olacaktır.

Açık telde tremolo çalışmaları

Sağ elin kondüsyonunun üst düzeyde olması gereken ve çalışma sonucunda sağ elin hareketini üst düzeye taşımaya yardımcı olan bir mızrap hareketidir. Notaların ardı ardına gelmesi ile oluşan tremolo çalışması, icracının fiziksel yapısına ve sağ el alışkanlıklarına göre değişiklik gösterebilir. Bu farklılık notaların sıklığıdır. Kimi icracılar mızrapın ucunu normal kullandığı uzunluktan daha uzun bırakarak, kimi icracılar ise mızrapı daha sıkarak ve ucunu kısa tutarak tremolo yapma yoluna gitmişlerdir. Kimi icracılar ise mızrap tutuşunda bir farklılığa gitmeden ve notaların onaltılık veya otuzikilik olması kaygısını hissetmeden icra gerçekleştirmektedirler. Bir de en önemlisi düzenli tremolo olarak tabir edilen ve nota üzerinde belirtilen tür tremolo vardır ki bu metronom ile çalışılmalıdır

Parmak baskılı çalışmalar

Sol elin de devreye girmesiyle, icracı, alıştırmadan daha çok müzik yapma yoluna doğru yaklaşıma başlamıştır. Artık çalışmalar, iki ayrı hissiyatın yani sağ el ve sol elin ortaklaşa çalışması ile devam edecektir. İki elin ortak hareketi çok önemli olduğu gibi bu çalışmada da metronom kullanmak faydalı olacaktır. İki eli koordineli olarak hareket ettirmeye başlarken metronomu her zaman yapıldığı gibi düşük seviyeden başlatmak ve zihinsel fonksiyonlarımızın daha fazla parçaya bölündüğünü bilerek çalışılması gerekecektir. Şöyle ki, icracının ihtiyaçları, kasılmayan, ağrımayan ve enstrumanın doğal tonunu duyurup telden net ses çıkartabilen bir sağ el, onunla ortaklaşa hareket edebilen bir sol el ve bu iki ele emir verirken zamanın küçük birimleri ile yarışacak bir müzikal düşünce yapısıdır.

Sol elin kullanımında, icracının müzikal yaşamı dışında, yıllar boyunca doğal olarak geliştirdiği parmak sıralaması vardır. Birinci parmak olarak tabir edilen işaret parmağı, her zaman, dördüncü parmak olarak adlandırılan serçe parmaktan daha kuvvetlidir. Bu durum, insanın hayatı boyunca günlük işlerinde kullandığı parmaklar ile doğru orantılıdır. Sol el parmaklarındaki kuvvet ve hakimiyet sırası şöyle sıralanabilir.

1. Parmak – işaret parmağı
2. Parmak – orta parmak
3. Parmak – yüzük parmağı
4. Parmak – serçe parmak

Not: Ud icrasında baş parmak kullanılmaz.

İracının amacı ise tüm parmakları aynı kuvvetli seviyeye getirmek olmalıdır.

Bu kuvvet,

- a- baskı kuvveti
- b- doğru perdelere basma
- c- doğru perdeye basarken nüans işaretlerini uygulayabilme
- d- süsleme yapabilme olarak açıklanabilir.

Baskı kuvvetini ve doğru perdelere basabilme gelişimini gösteremeyen icracının, nüans ve süsleme konusuna geçmesi uygun değildir. Nüans ve süsleme konusu teknik ile beraber, müzikal bir meseledir ve öğretmenden birebir görerek alınması gereken konulardır. Osmanlıdaki Türk müziği geleneğinden gelen ve “meşk” olarak adlandırılan bu sistem, müziğin teknik ile beraber tavır ve üslub konusunun da öğrenciye aktarılmasına sebeptir. Öğrenci, metodların dışında, öğrenmek istediği konuyu öğretmenin icrasından dinleyerek öğrenebilir. Dolayısıyla öğretmenin üslubu da öğrenciye aktarılmış olur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk müziği çalgılarında, tavır ve üslub sebebiyle çalışmalarda ve icrada batıya göre farklılıklar olsa da, icracının bu farkı en aza indirgeyip, dünyada müzik gelişim için yapılmış tüm kaynakları kendi müziğine adapte etmesi faydalı olacaktır. Gerek çok sesli müziğin ve armoninin türk müziği üzerinde uygulanması gerek ise tüm dünyada uygulanan icra tekniklerinin türk müziği, icracıları tarafından uyarlanarak uygulanması, geleneksel sanatların, uluslar arası arenadaki gelişimi ile doğru orantılıdır.

Torun (1996)'un bu konuyu Ud Metodu, s359'da şöyle özetlemiştir “*Başta Tanburi Cemil Bey olmak üzere büyük ustaların icralarını, dikkatle, defalarca dinleyin, notaya almaya, ezberleyip çalmaya çalışın. Eser icrasında ve hele taksimlerdeki Türk Musikisi üslubunu keşfetmemin dinlemekten başka yolu yoktur*”.

Kaynaklar

Pujol, E. (1993). *Escuela razonada de la guitarra. Buenos Aires.*

Say, A. (1992). *Müzik ansiklopedisi.* Ankara: Başkent Yayınevi.

Torun, M. (1996). *Gelenekle geleceğe ud metodu.* İstanbul: Çağlar Yayınları.

Yahya, G. (2006). *Ud alıştırması.* Ankara: Yurtrenkleri Yayınları.

Yahya, G. (2002). *Yorgo Bacanos'un ud taksimleri.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Zeren, A. (2003). *Müzik fiziği* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Pan Yayıncılık.

Extended Abstract

After the opening of the conservatory in 1974, Turkish music gained an academic and methodic basis; the studies and the instrument methods started to go through a scientific level. The methods used in the instrument education are very sensitive and important points in terms of the advancement of the performer. The methods used in lute education to train the right and left hand are efficient when they are performed with the true techniques, otherwise, the wrong and unconscious studies can both deteriorate the performance and bring permanent damages. The irregular studying methods, which result in muscle and joint disorders of the musicians, also prevent the development of the musical sense and memory. One of the most important beginning steps is that the performer elaborately projects and put in order all the materials (musical piece, etude, exercise... etc.) to be worked on during the lute studies. If possible, the performer should do right hand exercises firstly slowly and then increasingly fast whenever he begins studying and later on should do warm up exercises with his two hands for a better musical performance after all. Metronome is a very significant auxiliary device in that stage. The metronome checks the studying stages progressing from a slow speed to a fast one. The metronome increased systematically helps the performer play his music speedily and comprehensibly without experiencing any muscle pain or another health problem. Those warm up exercises are not only for the right hand but both of the hands. Because while one of the hands, moving from the wrist, hits the strings of the lute, the other hand presses the strings in a synchronized way. These technical studies aim to build a musical background beforehand. The performance of Turkish Music requires playing after listening to the traditional performance settled over this background. In other words, a

little part of the information transfer from master to apprentice is those technical studies and trainings. The subject of this study is the fact that the performer should consider his physical structure during the research, analysis and performance of the sources, analyze the examples, studies and the works beforehand and start his studies using the metronome properly during the performance. The existence of the academic thoughts and methods in the Turkish Music will bring to life after the assembly of the techniques and tradition. The academic discussion of this study, based on the source survey method and prepared to train qualified performers is supposed to make a great contribution to the musical development.